

Valet till gymnasieskolan och den viktiga studievägledningen

Innehållsförteckning

Inledning	3
Syfte	3
Frågeställning	3
Metod	4
Bakgrund	6
Studievägledarens villkor och funktion genom historien.....	6
Forskningsöversikt och litteraturstudie	9
Studievägledarens funktion	9
Studievägledarens villkor	10
Elevperspektivet	11
Undersökning	16
Studievägledarens funktion	16
Studievägledarens villkor	18
Elevernas situation	19
Diskussion	22
Vidare forskning	23
Källförteckning	24
Metod	24
Eleven.....	24
Studievägledaren	24
Bilaga 1	25
Intervjufrågor	25
Bilaga 2	26

Inledning

Vi har valt att skriva om ett ämne som i allra högsta grad påverkar vår framtida lärargärning, nämligen valet till gymnasiet. Ett aktuellt ämne idag, inte minst med tanke på det ökade antalet friskolor som finns överallt i landet. Men vi har valt ett lite annorlunda perspektiv, nämligen studievägledarens. Att det finns en stor osäkerhet ibland eleverna och att de därför är i stort behov av stöd ifrån skola och föräldrar är knappast någon hemlighet och vi kommer att ytterligare belägga detta i vår uppsats. Men hur valet ter sig ifrån den andra sidan och hur studievägledaren upplever sin situation, sin rådgivning och sina möjligheter är inte lika väl kartlagt. Vi hoppas att vår uppsats ska bidra med en liten pusselbit och därmed göra helhetsbilden än mer komplett.

Vi har valt att i möjligaste mån använda oss av en tematisk uppdelning av vårt arbete i tre kategorier: eleven, studievägledarens villkor och studievägledarens funktion. Eleverna och deras förutsättningar är det som både vi som framtida lärare och dagens studievägledare är tvungna att arbeta utifrån. Villkoren och den upplevda funktionen målar en bild av studievägledarens förutsättningar och möjligheter att uppfylla de krav som ställs på honom eller henne.

Syfte

Uppsatsens syfte är att studera studievägledarens funktion med bakgrund av de snabba förändringar som den svenska skolan genomgår och de historiska förändringar som studievägledaryrket genomgått. Mer specifikt hade vi tänkt titta närmare på studievägledarens funktion och villkor men även elevernas valsituation med hjälp av andras kvantitativa undersökningar och egna kvalitativa intervjuer med några studievägledare.

Frågeställning

Våra tre övergripande frågor har varit:

Hur ser studievägledarna på sin egen funktion?

Hur ser studievägledarna på sina villkor?

Hur ser eleverna och studievägledarna på elevernas valsituation idag?

Dessa frågor har sedan brutits ner i mindre delar under de intervjuer som har gjorts med olika studievägledare och de fullständiga intervjufrågorna finns som bilaga 1 i slutet av arbetet.

Metod

När det gäller planeringen av intervjuerna och sättet på vilket de har genomförts och analyserats så har vi använt oss av tre böcker, "Den kvalitativa forskningsintervjun" av Steinar Kvale, "Samhällsvetenskapliga metoder" av Alan Bryman och "Forskningsmetodik" av Idar Magne Holme och Bernt Krohn Solvang. De metoder som vi har använt oss av är både kvalitativa och i viss mån kvantitativa. Elevernas perspektiv är hämtade ifrån omfattande undersökningar gjorda av Skolverket, det vill säga huvudsakligen genom litteraturstudier, medan vi har gjort personliga intervjuer med de studievägledare som deltar i vår uppsats. När det gäller elevdelen av uppsatsen så har vi resonerat som så att det var bättre och mer praktiskt att vi fokuserade vår tid och energi på intervjuer med studievägledare snarare än kvantitativa undersökningar av elevernas åsikter eftersom dessa säkert redan fanns nedtecknade i någon form. Det visade sig snart när vi samlade ihop vårt material att det mycket riktigt fanns stora undersökningar utförda på betydligt fler platser och inkluderande betydligt fler elever än vad vi själva skulle kunna hinna med. Vi är övertygade om att våra intervjuer är tillförlitliga och replikerbara och hoppas att vår diskussion och våra slutsatser kommer att stämma väl överens med uppsatsen i övrigt¹. Ett alternativ till intervjuer hade varit studier av konkreta rådgivningssituationer, men vi tror att det dels hade varit mer störande både för elever och studievägledare och dels att det hade varit svårt att planera in uppsatsarbetet så att det sammanföll med den tidpunkt då förberedelserna för gymnasievalet är som intensivast. Trots allt är det studievägledarnas intryck som är fokus för den här studien så att låta dem själv komma till tals under ordnade former känns som det bästa sättet att genomföra arbetet på.

Varje intervjuad studievägledare har fått svara på elva huvudfrågor (se bilaga 1) samt de följdfrågor som naturligt har uppstått under samtalets gång. Varje intervju har gjorts på den intervjuades arbetsplats och spelats in. Vi är medvetna om den kritik som finns mot olika

¹ "Samhällsvetenskapliga metoder" av Alan Bryman 2002 sidan 43-45

former av kvalitativa intervjuer². Men vårt syfte har aldrig varit att ge en objektiv och fullständig sann bild av svenskt studievägledningsväsen eller erbjuda några garanterade lösningar.

*”Det finns inget enkelt eller entydigt recept som garanterar framgång i det kvalitativa forskningsarbetet”*³

Samtalet som sådant är en uråldrig och grundläggande form av mänsklig interaktion och ett vedertaget sätt att inhämta information inom de samhällsvetenskapliga ämnena⁴. Vi har för avsikt att försöka iaktta och finna olika former av sociala mönster som inte hade framträtt lika tydligt om vi istället hade använt oss av en mer kvantitativ teknik. Dessutom får vi tack vare intervjuerna en möjlighet att fråga ”varför” och därmed skönja tankar, resonemang och motiv som annars hade undgått oss. Vi hoppas kunna bjuda på lite funderingar och tankar, både egna och andras, kring studievägledarnas uppgift, förutsättningar och gymnasievalet. Vi har valt att i möjligaste mån följa ett tredelat tema i vår uppsats där fokus är dels på elevperspektivet men även studievägledarnas egna tankar kring sin funktion och sina villkor.

Begreppsapparat

Studievägledaren och studievägledningen har gått under ett flertal namn under den tid som yrket har existerat. För enkelhetens skull och eftersom vi fokuserar på den del av rådgivningen som handlar om fortsatta studier så har vi valt att i alla sammanhang skriva studievägledare istället för till exempel Studie- och Yrkesvägledare (SYV) eller någon annan beteckning. Allt för att underlätta för såväl läsare som författare.

² ”Den kvalitativa forskningsintervjun” av Steinar Kvale 1997 sidan 254-266

³ ”Forskningsmetodik” av Idar Magne Holme och Bernt Krohn Solvang 1997 Sidan 93

⁴ ”Den kvalitativa forskningsintervjun” Steinar Kvale 1997 sidan 13-18

Bakgrund

Vi har valt att presentera en liten historisk bakgrund till studievägledarens roll och yrkets utveckling och tillkomst. Vårt syfte är att illustrera den förändring som skett inom skolan och samhället sedan yrkets uppkomst. Vi har valt att inte inkludera en historisk bakgrund när det gäller eleverna eftersom dessa trots allt inte spelar huvudrollen i denna uppsats.

Studievägledarens villkor och funktion genom historien

Redan runt 1907-1912 bildades de första så kallade skolbarnsförmedlingarna i Sverige. Det är här som studievägledarens historia börjar, arbetslivet började bli större och bredare och valmöjligheterna gjorde det inte alltid självklart för ungdomarna och deras föräldrar vad de skulle välja för yrke. 1918 skrevs det även in i fortsättningsskolestadgan att eleverna skulle få vägledning inför valet av yrke. Även om detta stod på pränt skedde det inga större förändringar förrän vid 1929 då skolan och myndigheterna började effektiviseras på allvar. Det var först efter detta som det för första gången blev tal om enskilda samtal för eleverna om studie och yrkesvägledning. Studie- och yrkesvägledarens roll blev här att göra olika tester och prov som hade med elevens anlag och psyke att göra men även hänsyn till lärarutlåtande togs när de gav förslag inför roll och framtid inom arbetslivet för varje enskild elev. Yrkesvalslärares (studievägledaren) roll var här att med hjälp av dessa medel bidra till samhällets effektivisering eftersom man satte folk på de jobb som lämpade sig bäst för dem efter deras förutsättning och på så vis gjorde man dem också en tjänst. Under 40-talet blev dock studievägledarens roll och arbetssituation mer komplicerad. Idéer och tankar om att studievägledaren även skulle ta hänsyn till varje enskild elevs speciella behov och intressen blev aktuella. I och med det fick studievägledaren mer eller mindre två roller, dels att vara ett hjälpmedel till samhällets effektivisering samtidigt som han/hon skulle hjälpa varje enskild elev med att nå dit de ville. Studievägledarens jobb försvårades ytterligare på 50-talet då praktisk yrkesorientering (pryo) började bli aktuellt för de högre årskurserna⁵.

Vi ser här grunden till de arbetsuppgifter som studievägledaren har i dagsläget nämligen en blandning av administrativt arbete beträffande prao platser och det sociala arbetet med eleverna.

⁵ ”Syo-kulturer i skolan” av Lennart Henrysson 1994 sidan 17-18

Tipsen till eleverna inför deras framtid präglades starkt på 50-talet av matchningsfilosofin som gick ut på att yrkesvalsläraren skulle grunda sina tips främst baserat på elevens anlag. På 60-talet fortsatte studievägledarens roll i skolan att utvecklas. På ett kvantitativt plan blev det svårare då studievägledaren skulle hålla sin fortbildning för eleverna *”från den första årskursen till den sista”* och samtidigt blev jobbet svårare på ett kvalitativt plan då studievägledaren nu skulle *”hjälpa eleverna att ställa sina egna inre och yttre resurser i relation till studiernas och arbetslivets möjligheter och krav”*⁶. I Lgr 62 tas även samhällskunskapsämnet i synnerhet och hela skolverksamheten i allmänhet upp som en del av elevernas fortbildning i den teoretiska studie- och yrkesorienteringen. Det fria valet blev nu mer centralt och elevernas intresse kom mer i centrum. Ett helt nytt tankesätt krävdes nu från studievägledaren men även från elevernas sida som hade fått mycket mer att säga till om. Från 1971 fram till 1974 infördes det två olika typer av tjänster, den tidigare yrkesvalsläraren fanns kvar medan en gemensam syoorganisation skapades för grund och gymnasieskolan där den nya så kallade syokonsulenten hade ansvaret för studie- och yrkesvägledningen. Redan 1974 upphörde dock dessa dubbeltjänster och enbart syokonsulenten blev kvar. Syon hade en mer aktiv och medvetandegörande roll än yrkesvägledaren hade haft men samtidigt skulle syon vara noga med att inte vara kontrollerande. Syons jobb blev att *”uppmuntra individens egen aktivitet och självanalys”* men kämpa med att *”motverka sådana begränsningar i studie- och yrkesvalet som t.ex. beror på den studerandes sociala bakgrund, traditionella könsrollsföreställningar eller bristande motivation att analysera sin egen situation”* (Prop. 1971:34, s 42)⁷. Under 70-talet fanns det en högskoleutbildning på 40 poäng för blivande studievägledare, den kom successivt att utvecklas till en 120 poängs utbildning 1984⁸.

Här ser man tydligt hur studievägledarens roll anpassas efter situationen och synen i det övriga samhället vilket visar sig i deras arbetsuppgift som cirkulerar kring rättvisa, individuell frihet och alla människors lika värde. Även extra hjälp och tid skulle finnas för de elever som av olika skäl behövde extra hjälp. Detta lever kvar även idag och är en central riktlinje för Studie- och yrkesvägledarna.

⁶ ”Lgr 62”, sidan 78

⁷ ”Syo-kulturer i skolan” av Lennart Henrysson 1994 sidan 20

⁸ ”SYO på väg” av James Dresch 1996 sidan 3-4

Den läroplan som kom 1980, Lgr 80 skilde sig främst när det gällde yrkesorienteringen. Den tidigare viktiga yrkesorientering för eleverna ersattes nu med arbetslivsorientering som gick ut på att eleverna skulle få mer kontakt med arbetslivet. Detta innebar att det som tidigare hetat pryö och stått för praktisk yrkesorientering byttes ut mot praö (praktiskt arbetslivsorientering) och blev kraftigt förlängd från att ha varit tre studiedagar i årskurs 8 och två veckors praktik i årskurs 9 till att bli mellan 6 till 10 veckors praktik. Praon och kontakten till arbetslivet blev på så vis mycket mer centralt och tog en större plats i skolutbildningen⁹.

Man kan tydligt se hur studievägledarens roll blir allt större och viktigare i och med varje läroplan som kommer. Framtiden och arbetslivet blir allt viktigare att tänka på och på så vis blir studievägledarens jobb mer krävande, både när det gäller det sociala arbetet med eleverna så väl som det organisatoriska arbetet med alla elever som behöver praoplatser.

I början av 1990-talet upphävdes det kommunala skolmonopolet, men frågan om valfrihet inom skolvärlden hade diskuterats både i riksdagen och regeringen långt innan dess¹⁰. Vid regeringsskiftet 1991 fick frågan förnyad aktualitet i och med det borgerliga makttillträdet. I propositionen till 1992 års budget diskuterades möjligheten att införa valfrihet i skolan. Det talades vidare om att införa en generell skolpeng för att garantera samma villkor och ekonomiska förutsättningar för alla typer av skolor, fristående likväl som kommunala. I en proposition som lades fram 1993 menade man att den ökade valfriheten skulle vara ett sätt att skapa ökat engagemang och inflytande för elever och föräldrar. Den ökade konkurrensen mellan skolor skulle leda till en allmän kvalitetshöjning inom skolväsendet och en generell effektivisering. Dessutom skulle elever och föräldrar kunna ”rösta med fötterna”, det vill säga uttrycka sitt missnöje genom att helt enkelt kunna lämna den skola som inte tilltalade dem.

Socialdemokraterna återtog makten 1994 och inskräppte i 1995 års budgetproposition att den svenska skolan är en väl sammanhållen enhet som ska ge likvärdig utbildning till alla sina elever. En av skolans viktigaste uppgifter är att integrera människor med olika bakgrund och

⁹ ”Syo-kulturer i skolan” av Lennart Henrysson 1994 sidan 21

¹⁰ ”Att välja skola – effekter av valmöjligheter i grundskolan” Skolverkets rapport nummer 109 utgiven 1996 sidan 10-11

motverka diskriminering och rasism. Alla ska ges samma möjligheter att välja skola. Detta står även inskrivet i olika läroplanerna för skolans alla delar (Lpfö 98, Lpo 94 och Lpf 94).

Forskningsöversikt och litteraturstudie

Vi har ansträngt oss för att hitta den senaste och mest aktuella forskningen och informationen kring både studievägledarens villkor och funktion samt elevernas tankar kring studievägledningen. Eftersom studievägledarnas och studievägledningens situation förändrats en hel del sedan början av 90-talet så finns det ett värde i att ha så aktuell information som möjligt. Vi anser det därför vara befogat att detta stycke bär de dubbla beteckningarna forskningsöversikt och litteraturstudie.

Studievägledarens funktion

När det gäller studievägledarens funktion har två avhandlingar varit väldigt centrala för oss i vårt arbete, nämligen ”Syo-kulturer i skolan” av Lennart Henrysson och ”Kvalet inför valet” av Anders Lovén. Lennart Henrysson hävdar i sin avhandling med stöd från annan tidigare forskning att enbart 10-15 procent av studievägledarens tid ägnas åt just studievägledning. Resterande delen av arbetet inbegriper förberedelser inför prao, planering och diverse expeditonsarbete. Vi har även hämtat information ifrån James Drechs undersökning, ”SYO på väg”, av hur ett antal syofunktionärer upplever sin arbetssituation och utbildning 3 till 5 år efter att de har utexaminerats ifrån lärarhögskolan i Malmö. Även om hans undersökning inkluderar syofunktionärer på alla nivåer så rymmer den ändå en del relevant information. Den överväldigande majoriteten av de tillfrågade (91 procent av de 74 tillfrågade) syofunktionärerna var nöjda med sin utbildning och av dem som fortfarande arbetade som studie- och yrkesvägledare tyckte de flesta att kontakten med andra och de altruistiska aspekterna av arbetet var de mest tillfredställande¹¹. När de tillfrågades om sina viktigaste framtida uppgifter svarade de flesta att valet till gymnasieskolan och att stärka elevernas självförtroende var det viktigaste. Men även att vägleda, informera, förbereda eleverna inför

¹¹ ”SYO på väg” av James Dresch 1996 sidan 22-23

arbetslivet och samarbete med övrig skolpersonal ansågs vara av stor vikt. Minst prioriterat var att skapa arbetslivskontakter¹².

Studievägledarens funktion präglas väldigt starkt av de ramar och villkor som studievägledaren har svårt att komma ifrån även om de allt som oftast föredrar att bland annat ägna sig mer åt personlig vägledning.

Lovén tar upp ett annat problem beträffande studievägledarens funktion, nämligen oklarheten mellan huruvida studievägledaren har en rådgivande eller vägledande funktion. I detta sammanhang menar Lovén att rådgivning har en klang av en starkare form av dirigerad vägledning. Rådgivning kan därmed förknippas med den typ av dirigerad vägledning som förekommer under 50-talet och som dagens läroplan tar avstånd ifrån. Det är av denna anledning som begreppet rådgivning klargörs noga när det förekommer i läroplanen med förklaringen att någon påtryckning från studievägledarens håll på elever eller föräldrar får inte förekomma.¹³ Därmed är också begreppet vägledning mer utbrett och använt i dagsläget även om man kan tycka att vägledning låter mer ledande än vad rådgivning gör.

Studievägledarens villkor

Även här har Lovén och Henryssons tidigare nämnda avhandlingar varit centrala för oss och man kan se en tydlig koppling mellan studievägledarens villkor och det som blir studievägledarens funktion. När vi till exempel tittar på det fenomen som togs upp i början av förra rubriken, nämligen att studievägledaren bara ägnar en kort tid åt personlig vägledning ser vi tydligt med hjälp av detta citat hur det hänger ihop med villkoren;

*”Orsaken till detta förhållande, menar Jonsson (1979), ligger i de förväntningar som övrig personal hade på syofunktionären och på de rutiner och den tradition som byggts upp efterhand”*¹⁴

¹² ”SYO på väg” sidan 26-27

¹³ ”Kvalet inför valet” av Anders Lovén 2000 sidan 28

¹⁴ ”Syo-kulturer i skolan” av Lennart Henrysson 1994 sidan 49 (Jonsson 1979 hänvisar till en rapport som pedagogiska institutionen i Umeå gjort med titeln: ”Syo-funktionärens fördelning av arbetsinsatser”).

Vidare menar Henrysson att studievägledaren förväntas stödja eleverna i sina val, informera om studier och arbetsmarknaden och dessutom hinna administrera prao men även ägna de resurssvaga speciell uppmärksamhet¹⁵.

*”Själva upplever syofunktionärerna att deras roll i stor utsträckning formas av dessa förväntningar även om de hade velat ägna sin tid mer åt vägledning, som de anser vara deras viktigaste uppgift.”*¹⁶

Även Lovén tar upp problematiken med för lite elevkontakt men har även genom sina samtal med studievägledare upptäckt att det inte bara rör sig om för lite tid från studievägledarens sida.

*”...framförallt var den knappa tiden ett stort dilemma. Ambitionen att komma eleverna djupare in på livet kullkastades av en alltför tidspressad period i samband med valet till gymnasieskolan”*¹⁷

De två största problemen med sitt yrke som syofunktionärerna i James Drechs undersökning vände sig mot var skolornas oförmåga att ge tillräcklig hjälp åt svaga elever och den tunga arbetsbördan¹⁸.

I resultatet av ett forskningsprojekt från 1990 om ungdomar i högstadiet och gymnasieskolan ”Obeslutsamhet hos elever på Högstadiet och Gymnasiet” konstateras det att fler studievägledare borde tillsättas, fler lärare borde utbildas för att hjälpa till med val inför gymnasiet och fler åtgärder borde vidtas ifrån skolornas sida¹⁹.

Elevperspektivet

Materialet som elevperspektivet baseras på är till största delen hämtat ifrån någon av tre rapporter som skolverket ligger bakom. Rapport nummer 109, Att välja skola – effekter av

¹⁵ ”Syo-kulturer i skolan”

¹⁶ Ibid. sidan 49-50

¹⁷ ”Kvalet inför valet” av Anders Lovén 2000 sidan 236-237

¹⁸ ”SYO på väg” av James Dresch 1996 sidan 24

¹⁹ ”Obeslutsamhet hos elever på högstadiet och Gymnasiet” av Solomon Simovici 1990 sidan 102-103

valmöjligheter i grundskolan, gjordes 1996 och har som syfte att ”...*belysa konsekvenser av den ökade valfriheten när det gäller val av skola inom den obligatoriska skolans ram med betoning på den eventuellt segregande effekt valfriheten kan ha.*”²⁰. Rapport nummer 190 kom år 2000 och sammanfattar tre utredningar där vi har valt att fokusera på den första ”Helheten i utbildningen”. Syftet med utredningen har varit att ta reda på hur väl kommunerna uppfyller sitt syfte att ha ett helhetsgrepp om utbildningen ifrån förskola till gymnasieskola och hur väl ansvarsfördelningen och övergångarna inom skolan sköts²¹. Den sista rapporten nummer 220 heter ”Information och kommunikation – nyckelfrågor i skola och barnomsorg” och är en nationell kvalitetsgranskning av 40 kommuner och deras förmåga att informera barn, elever, föräldrar och vuxenstuderande, den har genomförts mellan år 2000 och år 2001²². Samtliga rapporter bygger på information som är insamlad ifrån åtskilliga skolor, elever, lärare och övrig skolpersonal i kommuner spridda över hela Sverige och med olika bakgrunder. Vi har ingen anledning att betvivla dess saklighet eller objektivitet.

Vi har även använt oss av de senaste läroplanerna för att lyfta fram de krav som skola, lärare och studievägledning ska sträva efter och uppfylla när det gäller information i allmänhet och i synnerhet när det gäller information om just gymnasievalet.

I den senaste läroplanen för grundskolan, Lpo 94 finns det flera stycken som berör eleverna och deras valmöjligheter:

”[Skolan ska sträva efter att varje elev] *inhämtar tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att kunna träffa väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.*”²³

”Skolan ska sträva efter att varje elev *inhämtar tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att*

- *Kunna granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden,[...]*
- *Få kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och andra länder.*²⁴”

²⁰ ”Att välja skola – effekter av valmöjligheter i grundskolan” 1996 sidan 12

²¹ ”Helheten i utbildningen” 2000 sidan 11

²² ”Information och kommunikation – nyckelfrågor i skola och barnomsorg” 2002 sidan 1

²³ ”Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94”

Utbildningsdepartementet Fritzes offentliga publikationer 1999 sidan 12

²⁴ a.a. sidan 17

Möjligheten att välja gymnasieskola efter eget intresse tycker de flesta elever är viktigt. Men de upplever flera brister med den information som de får genom skolan:

- **För sent**, eleverna börjar fundera på sitt gymnasieval redan när de får sitt första betyg under höstterminen i åttan och det är inte alla skolor som börjar med sin information så tidigt²⁵.
- **För lite**, många elever och föräldrar upplever att de får för lite information ifrån studievägledning och skola och får söka efter den till stora delar på egen hand.
- **Partisk information**, en del elever och föräldrar, framförallt i kommuner med ett mer begränsat utbud av gymnasieprogram, upplever att den information som de har fått har haft en alltför stort fokus på kommunens egna skolor. Den ökade konkurrensen mellan skolor har lett till att eleverna utsätts för information ifrån alla håll som de upplever som mindre saklig och mer som ren marknadsföring²⁶.
- **Fel språk**, mycket av den information som finns tillgänglig på kommunernas hemsidor och i skriftlig form är formulerad på ”skolspråk”. Den är inte anpassad för att förstås av 15-16 åringar²⁷.
- **Bristande eftertanke**, flera av skolornas massmöten och informationstillfällen har karaktären av envägskommunikation där inte vare sig föräldrar eller elever känner sig manade att själva ställa frågor. Dessutom saknas det ofta någon egentlig målsättning bakom mötena, ingen fastlagd plan för vad man vill uppnå. Emellanåt använder de sig också av informationskällor som är mindre effektiva. Det finns till exempel mycket information av olika slag på Internet men kommunernas hemsidor besöks ändå bara av runt 20 % av eleverna²⁸.

Figur 1 nedan är hämtad ifrån ”Information och kommunikation – nyckelfrågor i skola och barnomsorg” och sammanfattar i diagramform vad gymnasieeleverna på

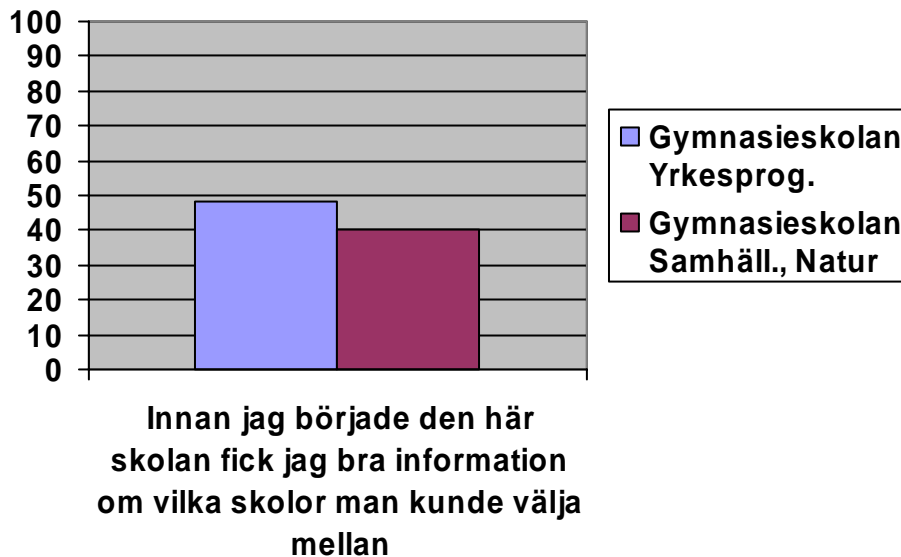
²⁵ ”Information och kommunikation – nyckelfrågor i skola och barnomsorg” 2002 sidan 40

²⁶ a.a. sidan 40-41

²⁷ Ibid. sidan 46-47

²⁸ ”Information och kommunikation – nyckelfrågor i skola och barnomsorg” 2002 sidan 59

yrkesprogrammen och Naturvetar- och Samhällsvetarprogrammen tyckte om informationen innan och under sin utbildning²⁹.

Som diagrammet visar så tyckte endast 48 % av eleverna på yrkesprogrammen och 36 % av eleverna på samhälls- och naturprogrammen att de hade fått bra och tillräcklig information om vilka skolor de kunde välja mellan.

Till sist några kommentarer ifrån en undersökning om gymnasievalet gjord av en grupp gymnasieelever ifrån Osbecksgymnasiet i Laholms kommun i Halland De har frågat 95 elever ifrån tre olika högstadieskolor om vad som har påverkat deras val av utbildning. En av frågorna lyder: ”Vad kunde studievägledaren gjort ytterligare för att hjälpa/informera dig?”. Förvisso ingen vetenskaplig rapport, men vi tycker ändå att den har ett värde eftersom den ytterligare förstärker de tendenser och fakta som övrigt material lyfter fram. Överlag är eleverna rätt negativt inställda till studievägledarens (kommentarerna avser flera olika studievägledare) insats och några av svaren följer nedan.

”Studievägledaren hjälper en inte med vad eleven vill utan försöker mest att övertala en att välja Osbeck.” [Osbecksgymnasiet är den kommunala gymnasieskolan i kommunen]

²⁹ Diagrammet i sin helhet finns på sidan 58 i ”Information och kommunikation – nyckelfrågor i skola och barnomsorg” 2002

”Hon verkade bara vilja få svar på vissa frågor, så jag fick inte svar på mina.”

”Hon skulle inte bara göra reklam för Osbeck utan även kolla vad ens intressen var och utifrån det hjälpa en till rätt linje. Det hade varit bra om hennes ”hjälpmöten” inte varit så flummiga.”

”Vet inte riktigt men det han pratade om hjälpte inte mig speciellt.”

”Inte varit så tjurig och försökt bestämma över oss. Ge mer till oss!”

”Berättat mer om skolan, inte bara pratat om vad Han tycker att jag skall gå på.”

Undersökning

Vi har intervjuat fyra studievägledare på lika många skolor i Linköpings kommun. När vi påbörjade våra försök att kontakta potentiella intervjupersoner möttes vi av vissa svårigheter troligtvis beroende på att de flesta hade väldigt mycket att göra veckorna innan sommarlovet. Vår ursprungliga tanke var att intervjua fyra till sex personer men i slutändan fick vi alltså nöja oss med vårt minimikrav. I linje med uppsatsen i övrigt har vi delat in undersökningen och dess resultat i tre tematiska delar. För enkelhetens och överskådlighetens skull så har vi valt att kalla de fyra intervjuade studievägledarna för Ip 1 (Intervjuperson 1), Ip 2, Ip 3 respektive Ip 4. Vi har sammanfattat de intervjuades åsikter och använder enbart citaten för att ytterligare understryka dem.

Studievägledarens funktion

De flesta av studievägledarna hade väldigt många arbetsuppgifter som innefatta bl.a. praon, individuell rådgivning, kontakt med föräldrar inför gymnasievalet, elevvårdsverksamhet, sommarskola, kvällsskola med mera. En av studievägledarna, Ip 4 hade dock lite mindre att göra, nämligen enbart valet inför gymnasiet samt eventuella problem som behöver tas upp med elevvårdsgruppen, byte av skola, anpassad studiegång och åtgärdsprogram. Detta innebar dock bara en 25 procentig tjänst som studievägledare.

Alla studievägledarna är överens om att en vanlig arbetsvecka ser väldigt olika ut. När det är hög tid för valet inför gymnasiet så är det mycket studievägledning, men annars är det mycket organisatorisk verksamhet i form av praon med mera.

Ip 1: "Ah, det är svårt. Det beror vilken period man är i. Helt och hållet när på året det är. Är det under praon så är det mycket med den. Vid gymnasievalet handlar det mycket om det."

Samarbetet med lärarna på de respektive skolorna har i samtliga fall varit tämligen omfattande och det har främst varit samhällskunskapslärarna som man samarbetat med.

Ip 3: "När jag går ut på lektioner för att informera eleverna försöker jag se till så att jag tar det på samhällslektionerna om möjligt"

Ip 1: ” *Framförallt samarbetar jag med So-lärarna. Svenska och So-lärarna, det är oftast samma personer som undervisar i So och Svenska.*”

Det fanns flera fördelar med att göra på det sättet då samhällskunskapsläraren var närvarande, dels rörde studievägledningen på olika sätt ämnet samhällskunskap och dels kunde samhällskunskapsläraren hjälpa till med information när frågor dök upp som hade med deras kunskapsområde att göra.

I frågan om att vara opartisk tyckte två av studievägledarna att det inte var så svårt då det var en självklarhet i jobbet som studievägledare att man skulle vara opartisk. De två övriga tyckte att det var svårare, den ena kände en viss lojalitet mot kommunen som sin arbetsgivare och den andra tyckte att det ibland var svårt att vara lika objektivt när det handlade om studiealternativ som han visste var klart sämre.

Ip 2: ”*Ja, jag tycker väl såhär att vi studievägledare är ju anställda av kommunen. Vi är liksom deras talesmän. Vi är inte anställda av friskolorna. Vi har valt att lega lågt och inte släppt in vare sig kommunala eller friskolor här på skolan för att prata med eleverna. Eleverna får själva söka sig till öppna hus, information på webben och jag kan nämna att det finns friskolor. Men jag gör ingenting, de får göra reklam för sig själva. Men nu kommer även de kommunala skolorna att skicka hem information till eleverna. Så att det blir liksom ingen skillnad så. Men det neutrala är kanske att jag ger information om vilka program som finns på de kommunala skolorna för det kan jag ju sedan förut. De nya friskolorna vet jag inte mycket om för de har inte startat.*”

Ip 1: ”*Ja, det kan det vara ibland för det finns en del skolor eller kanske program som jag tycker är bättre än vad andra är.*”

Sammanfattning: Studievägledarnas funktion innefattar mycket, och det råder ingen tvekan om att deras funktion inte kan uppfyllas med den tid som deras tjänst ges, i alla fall inte om det handlar om en hel studievägledarroll som innefattar praon. Olika personer har olika syn på

studievägledarnas funktion men själva tycker de att de framförallt saknar tid med den sociala studievägledningen där de får möta och prata med eleverna. Vilket ofta var ett av skälen till att de sökte sig till yrket och en av de arbetsuppgifter som de uppskattar allra mest.

Studievägledarens villkor

Ingen av de studievägledare som vi har intervjuat har en full tjänst utan ofta arbetar de 25-50 procent som studievägledare och resten av tiden som lärare eller rektor. Alternativet att ha en 100 procentig tjänst istället och vara på flera olika högstadieskolor är det ingen som hade föredragit. Två har högskoleutbildning som studievägledare och de övriga två är utbildade lärare eller beteendevetare. Finns det något som de skulle vilja förändra så är det just att göra studievägledartjänsten 100 procentig.

Ip 2: "Idealet vore egentligen att börja med vägledningen redan i årskurs åtta, tidigare alltså. För att sedan följa upp det i nian och prata med eleverna. Men har vi bara 50 % tjänst så kan vi liksom inte hinna med det. Nästa år kommer jag att ha 171 elever i nian till exempel. Och skulle man då ta dem en och en skulle inte tiden räcka till."

Ip 1: "Ja, det tycker jag. Det ska vara en 100 procentig tjänst. Det är det ingen tvekan om."

Ip 1: "Det är likadant över hela kommunen. Tjänsterna måste bli mycket större."

Ip 3: "Min grundidé är att jag ska träffa alla, men det går inte riktigt fullt ut."

Ip 3: "Jag tycker inte om att säga att man inte har tid, men tyvärr är det så."

Här ser vi flera exempel på vad olika studievägledare tycker och tänker om arbetsbördan och arbetssituationen. De upplever att deras resurser och den tid de har till sitt förfogande inte räcker för att de ska kunna arbeta på det sätt som de allra helst vill. Det är uppenbart att de allra flesta är missnöjda över situationen även om en av studievägledarna inte håller med de andra.

Ip 4: *”Jag tycker att jag hinner med tillräckligt. Jag har alltid tid med en timme med varje elev plus återbesök. De som vill träffa mig flera gånger har alltid möjlighet till det. Jag har träffat vissa elever både tre fyra och fem gånger.”*

Tilläggas bör dock att den sistnämnda studievägledaren inte hade praon som en del av sin arbetsuppgift och dessutom även jobbade som rektor. Det är alltså inte särskilt konstigt om hon inte känner sig lika klämd mellan skolledning och elever som de övriga studievägledarna.

De skulle även vilja börja med informationen om studievägledning redan i åttan eller ännu tidigare och följa upp den i nian istället för att börja så sent.

Ip2: *”Många tänker sig att det är väldigt enkelt, ge information inför nästa stadie, men det handlar jättemycket om att lära elever göra val och att de ska lära sig att reflektera över sig själva, det är inget man gör på en halvtimme, men om jag träffa elever redan i sjuan/åttan och börjar bygga upp en kontakt med dom, kan jag hjälpa till att förändra [...] man kan jobba med eleven och jobba upp självkänslan och självkänndomen som underlättar för att göra sina val sen också, så det är så mycket man skulle kunna jobba med.”*

Sammanfattning: Det råder en stor tidsbrist när det gäller studievägledningsarbetet. Det finns inga möjligheter att börja med studievägledningen tidigare än i nian på grund av att studievägledningstjänsterna ofta nedprioriteras så att de enbart omfattar 50 procentig tjänst i de flesta fall. Det sker ingen större satsning på studievägledningen inom Linköpings kommun. De flesta av de intervjuade studievägledarna hade velat ha mer och större resurser till sitt förfogande.

Elevernas situation

Studievägledarna ser sitt arbete som en viktig del av elevernas val. De förser inte bara eleverna med information utan försöker även hjälpa dem att sälla bland allt material som skolorna skickar hem till eleverna, som de får via öppet hus eller skolornas hemsidor. Eleverna ställs inför ett otal alternativ, särskilt om de har höga betyg och därmed kan välja ibland de flesta av de tillgängliga utbildningarna.

Ip 1: *"Dom har mycket att välja på sjutton program och flera inriktningar inom de flesta av programmen, många av eleverna tycker det är jobbigt eftersom valmöjligheterna känns oändliga."*

Ip 2: *"Många elever tycker att dom gör sitt livs val på något vis, [...] det känns jättestort och frustrerande för att de inte vet riktigt vad de väljer"*

Kontakten med föräldrar och elever börjar som regel under hösten och våren i nian. Dels pratar man med eleverna i helklass och föräldrarna i grupp och dels så har man enskilda samtal med eleverna på mellan 30 och 60 minuter. De elever som behöver mer hjälp ges också extra tid. En av studievägledarna använder sig av samtal i mindre grupper. Hur mycket tid och resurser den enskilda studievägledaren har är till stor del avgörande för hur mycket resurser han eller hon kan lägga ner på gymnasievalet.

De flesta av studievägledarna försöker att vara så neutrala och objektiva som möjligt även om det finns ett visst mått av osäkerhet när det gäller nystartade friskolor. Som det dessutom redan har påvisats så känner även av dem en större lojalitet mot kommunen som ändå är hans arbetsgivare än gentemot friskolorna.

Men oavsett vad de kan tycka om de olika skolorna och utbildningarna så uppmuntras samtliga elever att vara självständiga i sina val och inte påverkas alltför mycket av föräldrar, vänner eller olika slags fördomar om vissa utbildningar.

Ip 2: *"Dom kämpar mot kompisar, dom kämpar mot föräldrar och att det liksom blir en strid inom dom, man märker att de inte vet vad de själva vill, det är oftast det som jag försöker reda ut då. Så att man är en neutral person som inte förväntar sig något."*

Ip 3: *"Jag utgår ifrån eleven gör jag. Hela tiden, försöker sätta den i fokus. Sen utifrån deras egna möjligheter så ser man vad det finns för möjligheter därifrån. De ska gå någonting som de är intresserade av."*

Sammanfattning: Eleverna har en tuff situation idag med många val och krafter som försöker påverka dem till olika saker. Detta är en slitsam situation för dem. Studievägledarna anser att deras stöd är viktigt för att eleverna ska få en pålitlig vuxen att prata med och inte påverkas för mycket av kompisar och familj. Elevens egen vilja och ambitioner sätts i centrum.

Diskussion

Det är helt uppenbart att resurserna inte räcker till för den studievägledning som står som målsättning i läroplanen. Det är också uppenbart att elever och studievägledare har många gemensamma åsikter om hur studievägledningen ska fungera. Om man får tro studievägledarna själva så är den stora fienden bristen på resurser som beror på att skolorna och kommunerna inte prioriterar deras arbete. Det är även slående hur mycket av studievägledarnas arbete som handlar om andra saker än att informera om gymnasievalet. I vissa fall verkar det nästan ha blivit någon slags slasktjänst dit man förpassar alla möjliga administrativa uppgifter. Samtidigt är det kanske inte så förvånande att det är på studievägledningen som skolorna väljer att spara in eftersom det är svårt att mäta resultatet av deras arbete och det påverkar mer eleverna själva och den skola som de har valt än den skola som de lämnar bakom sig.

Den allmänna tendensen i samhället att individen ges allt större utrymme och betydelse går igen i studievägledningen. I början utförde studievägledaren anlagstester och var mer av en myndighetsperson som skulle placera ut eleverna på de platser i samhället där de behövdes eller på positioner som man bedömde passade dem. Men från och med 40-talet märker vi hur mer och mer hänsyn börjar tas till den enskilde elevens önskemål. Idag är studievägledaren allierad främst med eleverna, mot föräldrar, släkt och vänner. Medan eleverna får enskilda samtal, så får föräldrarna massmöten. Eleven ska skyddas ifrån deras påverkan och fatta sina egna beslut. Men eleven ska även skyddas ifrån den renodlade marknadsföring som skolorna sysslar med, studievägledaren hjälper till med att sälla och bedöma den tillgängliga informationen snarare än att han eller hon står som ensam informationskälla om livet efter gymnasiet. Studievägledaren och eleverna samtalar på ett informellt sätt kring framtidsutsikter och valmöjligheter snarare än att studievägledaren talar om vad som eleven ska välja eller lyfter fram det lämpligaste alternativet. Eller det är i alla fall detta förfarande som är idealet som både studievägledare och elever verkar sträva efter. Ser man på vad studievägledarna vill förbättra och skälet till att de valde sitt yrke så står också de sociala kontakterna mycket högt i kurs. Förbi är alltså de dagar då man kunde räkna med att studievägledaren skulle uppmuntra eleverna att satsa på yrken och utbildningar där det behövs folk snarare än sådana som de själva var intresserade av. Om samhället i framtiden vill gå in och åter reglera de ungas val

och framtid hårdare så är studievägledarna en grupp som de måste påverka. Men med tanke på hur samhället utvecklas så verkar det mer troligt att det blir ett än större fokus på individen i framtiden. Den stora gymnasieskolareformen har snarare ökat en minskat antalet valmöjligheter och eleverna lära behöva ett opartiskt stöd även i framtiden.

Vidare forskning

Det finns flera möjligheter för vidare forskning i ämnet. Man hade kunnat genomföra en jämförande studie mellan flera olika kommuner i Sverige. Eller varför inte fokusera på skolcheferna och kommunernas roll i det hela? Vad är deras syn på studievägledningens betydelse? Det hade även varit möjligt att göra fördjupade studier kring elevernas valsituation och hur den påverkas av studievägledaren. Skolverket har som sagt konstaterat att elever och föräldrar upplever vissa brister men hur skulle dessa kunna åtgärdas? Ytterligare ett undersökningsområde är olika studievägledarutbildningar och vilka riktlinjer de sätter upp för sina elever. Förbereder de blivande studievägledare för den verklighet som dessa sedan måste jobba i? Det hade även varit möjligt att göra en närmare undersökning om förhållandet mellan den kommunala skolan och friskolorna. Hur hanterar man konkurrensen? Finns det några motsättningar som påverkar studievägledarnas och skolpersonalens rådgivning och rekommendationer?

Källförteckning

Metod

Bryman, Alan "Samhällsvetenskapliga metoder" Liber Ekonomi Trelleborg 2002
Kvale, Steinar "Den kvalitativa forskningsintervjun" Studentlitteratur Lund 1997
Magne Holme, Idar & Krohn Solvang, Bernt "Forskningsmetodik" Studentlitteratur 1991, 1997 för den svenska utgåvan

Eleven

Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet CE Fritzes AB Graphium Västra Aros 1999
Skolverkets rapport nummer 109 "Att välja skola – effekter av valmöjligheter i grundskolan" Ekblads tryckeri Västervik 1996
Skolverkets rapport nummer 190 "Nationella kvalitetsgranskningar", "Helheten i utbildningen" db Grafiska Örebro 2000
Skolverkets rapport nummer 220 "Information och kommunikation – nyckelfrågor i skola och barnomsorg" db Grafiska Örebro 2002
Undersökning av gymnasievalet i Laholms kommun gjord av elever på Osbecksgymnasiet i Laholm

Studievägledaren

Dresch, James "SYO på väg" Utvecklingsarbete nummer 3 1996
Henrysson, Lennart "SYO-kulturer i skolan" Almqvist & Wiksell international Stockholm 1994
Lovén, Anders "Kvalet inför valet" Akademisk avhandling, Institutionen för pedagogik lärarhögskolan Malmö 2000
Simovici, Solomon "Obeslutsamhet hos elever på Högstadiet och Gymnasiet" Duvbo Tryckeri AB 1990

Bilaga 1

Intervjufrågor

Studievägledarens funktion

Vad ingår i dina arbetsuppgifter?

Hur ser en normal arbetsvecka ut?

Hur mycket samarbetar du med övrig skolpersonal?

Studievägledarens villkor

Vad har du för bakgrund?

Vad skulle du vilja förändra med ditt arbete?

Tycker du att studievägledningen behöver mer resurser?

Eleven

Hur uppfattar studenterna valsituationen idag?

Hur viktig tror du att du är för eleverna?

Vad utgår du ifrån när du ger tips och råd till enskilda elever?

Tycker du att det är svårt att vara opartisk?

Bilaga 2

Didaktik

Nyckeln till att förbereda eleverna till livet efter skolan är att samarbeta med arbetsliv, med studievägledare, med universitet och högskolor, med andra lärare. Som samhällskunskapslärare har vi ett speciellt ansvar men också en unik möjlighet att integrera sådana förberedelser i vår undervisning på ett naturligt sätt.

Arbetsmarknadsdagarna

Följande projekt är främst riktat mot elever som går på ett teoretiskt program (elever på praktiska utbildningar har troligtvis en mycket tätare kontakt med arbetslivet eftersom det är mycket mer integrerat i deras utbildning) i gymnasiet och som är inne på andra eller tredje året. Men med vissa modifikationer kan det säkert också användas i högstadiet. De inblandade aktörerna kommer inte att specificeras in i minsta detalj eftersom de kommer att variera beroende på vilken skola man befinner sig på. Ett förslag är att man lägger arbetsmarknadsdagarna före eller efter elevernas praktik. Arbetsmarknadsdagarna är helt enkelt en eller två temadagar som kretsar kring livet efter skolan och som är avsedda att underlätta elevernas val och svara på deras frågor.

Förberedelser

Arbetsmarknadsdagarna är tänkta som ett samarbete mellan skolans samhällskunskapslärare (men även andra intresserade lärare är naturligtvis välkomna att delta) och studievägledarna. Gemensamt förbereder de eleverna genom att förse dem med ett program, berätta om vilka aktörer som kommer att medverka och be dem förbereda frågor. Det skadar inte heller att höra sig för ibland elever för att se om någon av dem har någon särskilt kontakt med något intressant företag via föräldrar eller släktingar. Eller att höra i klasserna vilka företag, högskolor/universitet och organisationer de vill veta mer om.

Förutom eleverna så bör man kontakta arbetsförmedlingen, stora lokala arbetsgivare och högskolor i närheten. Befinner man sig på en större ort så finns det säkert ännu fler potentiella deltagare såsom Svenskt Näringsliv, olika former av småföretagareorganisationer, folkhögskolor, yrkesutbildningar etc. Här skadar det inte att tänka till lite extra och försöka ge

en så komplett bild som möjligt och inte bara presentera det största företaget eller den största högskolan. Låt oss inte glömma bort de hundratusentals arbetstillfällena som finns inom olika svenska småföretag.

I kontakten med de olika inblandade så gäller det att följa upp och försöka få så klara besked som möjligt. De flesta är nog positiva till att ställa upp men det är långt ifrån tanke till handling. Dessutom är inte projektet avsett att vara ett pr-jippo för enskilda företag. Även om de inblandade naturligtvis ska ha möjlighet att påverka sitt eget deltagande så ska alla ges samma möjligheter och lika mycket utrymme. Enkla gester som att tacka deltagarna för att det ställer upp och ge dem blommor brukar också uppskattas och är en billig investering om man vill fortsätta med temadagarna fler år och upprätthålla goda kontakter.

Arbetsförmedlingen

Att först ta kontakt med Arbetsförmedlingen är nog en god idé. De har nämligen erfarenhet av sådana här projekt och kontakt med det lokala näringslivet. De bör involveras på ett tidigt stadium och kan säkert komma med bra förslag på vilka ytterligare saker man bör inkludera. Förutom kontakter så kan de bidra med kunskaper och information kring ofta bortglömda formalia kring arbetssökande såsom meritförteckningar, ansökningshandlingar, var nya jobb utannonseras, framtidsbranscher osv.

Näringsliv

Att försöka få med de stora lokala företagen är ett måste. De är troligtvis också lätta att komma i kontakt med och har säkert erfarenhet av liknande arbete sedan tidigare. Största problemet är nog tidsbrist. Dessutom gäller det att följa upp kontakterna och behandla dem på ett sätt som uppmuntrar till framtida samarbete. Finns det någon större företagsorganisation som till exempel Svenskt Näringsliv i närheten så är de också ett givet mål för tidiga kontakter. De lär dessutom vara både intresserade av och duktiga på att presentera sig själva. Även om man som sagt bör vara åtminstone lite källkritisk och försöka presentera en så pass saklig bild av arbetsmarknaden som möjligt.

Lokala småföretag kan betyda mycket för kommunen och närområdet utan att för den skull synas särskilt mycket. Men de förtjänar ändå att kontaktas inte minst för deras erfarenheter

kring hur det är att starta och driva ett eget företag. Även om få elever startar eget direkt efter gymnasiet så finns det säkert flera som är intresserade av det någon gång i sitt liv.

Det kan även vara en poäng att kontakta kommunen eller lokala myndigheter eftersom stat, kommuner och landsting är stora arbetsgivare som annars lätt glöms bort och vars ansvarsområde är väldigt omfattande.

Fackförbund

I samband med att man tar kontakt med de stora arbetsgivarna i trakten så bör man även kontakta de stora fackförbunden och bjuda in dem. Om inte kommunen är väldigt liten så bör det inte innebära några problem eftersom de troligen är vana att både marknadsföra sig själva och samarbeta med skolan.

Vidareutbildningar

Många av dagens gymnasieelever vidareutbildar sig och därför bör man bjuda in universitet och högskolor. Men även mindre utbildningar såsom folkhögskolor och praktiska yrkesutbildningar som annars helt riskerar att glömmas bort. Idag har många kommuner egna vidareutbildningar inom olika områden, något som förr var förebehållet endast större orter. Det är inte rimligt att kontakta alla högskolor och vidareutbildningar i hela landet men i alla fall de mest populära och några wildcards. Här har säkert studievägledaren både statistik för och information om vilka högskolor som kan vara intressanta att kontakta. Något man bör vara uppmärksam på är att de stora välkända universiteten ofta är något bortskämda och vana att få studenter utan att anstränga sig eller satsa särskilt mycket på marknadsföring medan de mindre är betydligt hungrigare och mer villiga att ställa upp. Vi tror att elever ifrån de olika utbildningarna antagligen är bättre representanter än anställd personal eftersom de kan svara på frågor om arbetsbörda, ekonomi och bostäder bättre.

Om man istället riktar temadagarna mot högstadiet så är det gymnasieskolor snarare än högskolor som bjuds in. Men någon representant från högskolan kan man säkert ha med eftersom eleverna redan i högstadiet säkert funderar kring livet efter gymnasiet.

Schema

Ett standardiserat schema är väldigt svårt att i förväg presentera eftersom det finns så många osäkra faktorer, men vi gör ändå ett försök. För att täcka in så många elever som möjligt så har vi valt att lägga ut arbetsmarknadsdagarna över två dagar. Planeringen är upplagd som så att vissa av deltagarna (kanske framförallt representanter för högskolor och andra vidareutbildningar) har uppställt små informationsbås på någon öppen yta, som skolans entré till exempel, där de sedan befinner sig under större delen av de två dagarna. Förutom detta stående inslag så kommer det att finnas föreläsningar av olika aktörer i skolsalar och aula. Klasserna kommer att utgöra varsin grupp och avsikten är att samtliga grupper ska rotera runt och delta i så många föreläsningar som möjligt. Samtliga klasser kommer att gemensamt delta i vissa storföreläsningar i aulan.

Dag 1

8.00-8.30 Samling i aulan. De olika arrangemangen och schemat presenteras en sista gång och rektorn säger några ord.

8.30-15.30 Arbetsförmedlingen föreläser om vikten av meritförteckningar, pratar om anställningsintervjuer och hur man ansöker till lediga arbeten. Eleverna får se film och pröva på att skriva egna jobbsökningar. Varje föreläsning varar ungefär en timme och håller på hela dagen.

8.30-15.30 Studievägledarna pratar om betygskrav, vidareutbildning, högskoleprov och annat som rör vidareutbildning. Föreläsningarna varar en timme och håller på hela dagen.

8.30-15.30 En grupp elever ifrån olika högskolor runt om landet berättar om hur det faktiskt är att flytta hemifrån för första gången, vad det innebär att studera deras respektive på utbildningar på deras respektive skolor och svarar på frågor kring studentlivet. Föreläsningarna varar en timme och håller på hela dagen.

8.30-15.30 De olika fackförbunden presenterar sig själva och sitt arbete. Varför gå med i facket? Vilka förmåner har man som medlem? Föreläsningarna varar en timme och håller på hela dagen.

Dag 2

8.00-8.30 Klasserna samlas i varsitt klassrum och får prata en kort stund med en lärare (förslagsvis mentorn/klassföreståndaren eller någon annan lärare de har mycket lektioner med) om den första dagen, vad som var bra och dåligt och om de fått sina frågor besvarade.

8.30-14.30 Ett antal olika lokala storföretag presenterar sig och sin verksamhet, de berättar även vilka krav de ställer på sina anställda och hur framtiden ser ut för deras bransch. Föreläsningarna varar en timme och håller på hela dagen.

8.30-14.30 Representanter för stat, landsting och kommuner berättar om hur det är att arbeta inom den offentliga sektorn. Framtidsutsikter, krav och karriärmöjligheter. Föreläsningarna varar en timme och håller på hela dagen.

8.30-14.30 Företagare/organisation X berättar om hur det är att driva och starta ett eget företag. Vad man bör tänka på, fördelar och nackdelar med att vara sin egen arbetsgivare m.m. Föreläsningarna varar en timme och håller på hela dagen.

14.30-15.30 Avslutande paneldebatt i aulan. Deltagare är representanter för fack, högskola, offentlig sektor och näringsliv och debattledare är en av samhällslärarna. Hur ser framtidens arbetsmarknad ut? Avslutas med en frågestund.

Efterbearbetning

Samtliga inblandade, både elever, lärare och inbjudna gäster, får göra en utvärdering av arbetsmarknadsdagarna. Vad var bra och vad var dåligt? Fick eleverna svar på sina frågor? Hur ser de i efterhand på sin framtid?